

СОЦИАЛНО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО И СОЦИАЛНА ЖИЛИЩНА ПОЛИТИКА В КОНТЕКСТА НА МЕСТНИТЕ ВЛАСТИ: ПРЕСЕЧНИ ТОЧКИ

Силвия Георгиева

SOCIAL ENTREPRENEURSHIP AND SOCIAL HOUSING POLICY IN THE CONTEXT OF LOCAL AUTHORITIES: INTERSECTION POINTS

Silviya Georgieva

Abstract: Social entrepreneurship has developed remarkably in recent decades. The contribution of this type of entrepreneurship to the solution of some serious social challenges makes it an object of interest from governments and researchers. Among the vulnerable groups that are supported through social enterprises are also those who, for various reasons, have fallen into a difficult situation and are at risk of poverty. A significant problem among these groups is access to housing. From this perspective, housing policy at the national and local level, as well as the creation of partnerships with businesses, is a key to providing affordable housing for vulnerable groups. Due to these circumstances, the purpose of the publication is to examine and analyse the role of social entrepreneurship in the context of the challenges of providing housing for certain social groups. An analysis is made of the applied policies in this area and the possible partnerships between businesses, social entrepreneurs and authorities at the national and regional level. Based on the literature review, strategic documents and good practices, conclusions and recommendations to stakeholders were drawn.

Key words: social entrepreneurship; housing policy; construction; local authorities; support; vulnerable groups

Увод

Приносите и въздействието на социалните предприемачи все по-често се констатира в нови, различни измерения. Наред с добре познатите дейности на предприятията от сектора на социалната и солидарна икономика в подкрепата на лица от уязвимите групи – деца и възрастни с увреждания, трайно безработни, лица претърпели насилие или борещи се със зависимости, тяхната работа намира „почва“ и на нови „територии“. Тази констатация показва и повишената роля на социалното предприемачество и е израз на неговото укрепване и развитие. Един от предизвикателните във финансов, етичен и социален план проблем е липсата или трудния достъп до собствен дом на определени обществени групи. Наред с това сериозен и все още не решен въпрос е достъпността на средата за хора с увреждания и на други групи с временни затруднения с придвижването. Социалното предприемачество представлява съчетание на бизнес инициативността със социалната мисия и гражданската съпричастност. Същевременно, местните власти са ключов участник в провеждането на политики, насочени към подобряване на достъпността, както и предоставяне на възможности за настаняване на лица от уязвимите групи. В тази връзка целта на публикацията е да се раз-

леда и анализира социалното предприемачество в контекста на предизвикателствата, свързани с осигуряването на жилища за нуждаещите се и достъпна среда, съществуващите политики в тази област и сътрудничеството между бизнеса и местните власти. Социалните предприятия и социалната жилищна политика са във фокуса на настоящото изследване, а неговия предмет са нормативната и стратегическата уредба, разполагаемите финансови ресурси, източниците на подкрепа, целевите групи и ефективното коопериране между социалните предприемачи, строителния бранш, националните и местните власти. Методите, които са използвани са преглед и анализ на литературата, експертна оценка, извършени съпоставки. Тезата на проучването е, че социалните предприемачи могат да допринесат с познанията си и натрупания опит от работата си с определени целеви групи, което добавя стойност към усилията на институциите и бизнеса за по-достъпна среда и наличие на социални жилища.

1. Същност на социалното предприемачество в контекста на строителството

В нашата страна според разпоредбите на закона за социалната и солидарната икономика социалното предприемачество е определено ка-

то тип предприемаческа дейност, насочена към постигане на набелязани социални цели и получаване на желана добавена социална стойност, чрез осъществяването на стопанска дейност (Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика, 2019 г., чл. 3).

В допълнение към разпоредбите на законодателя може да се добави, че все по-отчетливо се забелязва тенденция на припознаване на каузи от бизнеси от различни индустрии, които наред със своята предприемаческа дейност се стремят да са част от определена социална мисия или да предоставят на обществото нова социална стойност (Loosemore, Higgon, 2016, 9).

Социалното предприемачество се възприема като ефективен модел за справяне със съществувачи от дълго социални проблеми, както и нововъзникнали предизвикателства на локално, национално и дори международно равнище. На социалните предприемачи се възлагат очаквания за въвеждането на социални иновации в стремежа да се решат наболели обществени проблеми, сред които бедността, липсата на образование и заетост, преодоляване на изключването, сегрегацията и дискриминацията.

Всъщност, социалната икономика и развитието на предприемачески дейности в подкрепа на уязвими групи не са ново явление. Според някои източници социална икономика като понятие в литература се появява през 1830 г. Тогава в свое произведение „Трактат за социалната икономика“ френският икономист Шарл Дюноайе аргументира съществуването и необходимостта от етичния подход в стопанския живот (Chaves, R., et. al., 2008, 9). През последните десетилетия интереса към развитието на социалното предприемачество е значим. Различни заинтересовани страни са ангажирани с неговото насърчаване, тъй като на него се разчита да комбинира предприемаческата активност с гражданската енергия и институционалната ангажираност.

Действията на социалните предприемачи се характеризират с въвеждането на предприемачески подходи в полето на социалните дейности. Тяхната работа е насочена към хората от най-уязвимите социални групи, които в определен житейски период се нуждаят от оказване на целенасочена подкрепа. Тези усилия не са едностранни, тъй като след получената помощ те могат да се включват в социалния живот и да допринасят чрез своя труд и капацитет за развитие на обществото.

В нашата страна целевата група на социалните предприятия са уязвимите социални групи, сред които попадат:

- бездомни лица, наред с:
- хора с трайни увреждания или отглеждащи деца с трайни увреждания;
- безработни до 29 г. или над 55 г.
- продължително безработни;
- лица, настанени извън семейството;
- лица със зависимост (алкохол, наркотици), успешно преминали през определени програма за справяне с проблема;
- чужденци, получили закрила в страната;
- лица, които са защитени поради претърпяно домашно насилие;
- лица, изтърпели наказание лишаване от свобода за определен срок (Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика, 2019 г., чл.7).

Характерните особености на хората, попадащи в уязвимите групи изискват определена по интензивност и специфика подкрепа за интегриране в обществото чрез образование, работа, развиване на капацитета и придобиване на самоувереност за водене на самостоятелен живот, което допринася за общото благосъстояние.

Основните организационно-правни форми на функциониране на социалната икономика обикновено са социалните предприятия, неправителствените организации, които работят в обществена полза, както и кооперациите.

Всъщност, според някои източници основите на социалната икономика могат да се търсят именно във възникване на кооперативното движение и сдружаването за постигане на общи цели чрез полагане на съвместни усилия. По същество сдруженията, кооперации и взаимоспомагателни дружества, а на по-късен етап фондациите се появяват, за да предложат чрез обединяване на усилията справяне с предизвикателствата, стоящи пред най-беззащитните и уязвимите групи от обществото. Значително присъствие още през Средновековието се отбелязва на благотворителните фондации, болници, обединения и взаимоспомагателните организации. Историческият преглед показва бързо развитие на народните сдружения, кооперации и взаимоспомагателни дружества през XIX век. На стария континент се създават множество взаимоспомагателни дружества, а през втората половина на XIX век в някои държави в Южна Америка те се увеличават интензивно (Chaves, R., et. al., 2008, 8).

Въпреки теоретико-концептуалното многообразие в контекста на предприемачеството със социална мисия и цели, все пак могат да бъдат обособени няколко основни подхода в неговото развитие. Според Comini, Barki, Aguiar, 2021 в развиващите се страни социалните предприятия се възприемат като насочени към намаляване на бедността, социалното изключване и маргинализацията на определени групи чрез успешно пазарно позициониране. „Европейската“ перспектива представя този тип предприемаческа дейност през призмата на традиционната социална икономика. Ключов елемент в тази концепция е сдружаването и кооперирането между гражданите и заинтересованите страни, както и участието и активното поведение на неправителствените организации, които работят в обществена полза. Бизнес дейност със социално въздействие е северноамериканското разбиране за този тип предприемачество. Организациите, които преследват разрешаване на социални проблеми или екологични предизвикателства, базират своята дейност изцяло на пазарен принцип, т.е. на провежданата от тях бизнес дейност (Станчева, 2022, 50).

Значението на социалното предприемачество и ролята на социалните предприемачи все повече се разглежда в различни контексти, индустрии и сектори. Техният принос е обект на международни сравнения и анализи, в рамките на конкретни държави и икономики, на национално и местно (локално) равнище.

През последните години в областта на социалната и солидарна икономика се организират и провеждат многобройни събития и дейности посветени на нейното развитие и популяризиране. Предприети са мерки за модернизацията на осъществяваната политика в тази област. Освен това са набелязани действия за превръщане на продуктите/ услугите на социалните предприятия в разпознаваеми за потребителите чрез тяхната висока информираност. Такива са например:

- изготвяне на концепция и на план за популяризиране на социалната икономика, както и разработване на концепция за създаване на фонд в тази област;
- повишаване на информираността и видимостта на сертификационната марка „Продукт на социално предприятие“;
- подготовка на анализ за данъчната политика в страната за подпомагането на този сектор от икономиката, разработване и на доклад за оказването на подкрепа на социалните предприемачи;

- изготвяне на анализ за въвеждането в обществените поръчки и на социални клаузи.

Наред с изброеното специално внимание се обръща на създаване на предпоставки за развитие на сътрудничество между образователната система – научни институти, средните и висши училища от една страна и субектите на социалната и солидарна икономика – от друга (План за действие по социална икономика 2022 – 2023 г., 5-8).

Днес, могат да бъдат открити редица публикации, които разглеждат социалното предприемачество в рамките на различни сектори, част от които първосигнално трудно свързвани пряко със социалните дейности. Пример за такава изследователска работа и практически последици от развитието на този тип предприемаческа дейност могат да бъдат открити в:

- хотелиерската индустрия (Legrand, et.al., 2021)
- вземане на управленски решения при възникване на противоречие между целите, които преследват социалните предприемачи (Eiselein, Dentschev, 2020, 431).

Наред с изброеното връзка на социалното предприемачество може да бъде открита и със строителството по отношение на нуждите на хората с увреждания за подобряване на обществената достъпност, като и на лицата, които нямат собствен дом по една или друга причина и попадат в категорията на бездомните.

Въпреки, че социалното предприятие в контекста на строителната индустрия е вече не толкова авангардна концепция, все още има редица аспекти, които са останали не напълно изследвани. Основанията да се търсят пресечните точки между социалното предприемачество и строителния сектор са обобщени в няколко направления:

- увеличаване на положително и минимизиране на отрицателното въздействие на строителната индустрия върху околната среда и обществото;
- преодоляване на недостатъчно активно му участие в рамките на социалната икономика;
- посрещане на постоянно нарастващия интерес от страна на клиентите на строителните фирми по отношение на социалните предизвикателства в тази област;
- преодоляване на информационния дефицит относно дейността на социалните предприятия относно социалните жилища и строителството (Loosemore and Higgon, 2016, 9).

Лицата останали без собствен дом и хората,

които имат определени физически ограничения са сред основните групи, които могат да бъдат приети за фокус на комбинирането на социалното предприемачество и сектора на строителството.

По смисъла на закона за социалната и солидарна икономика „бездомно“ е лице, което не разполага със собствено жилище, а освен това няма възможност да наеме такова със средствата, с които разполага и поради една или друга причина не му е предоставено общинско жилище, съгласно действащата нормативна уредба или когато заради инцидент като: срутване на сграда, природно бедствие, пожар и други неблагоприятни обстоятелства е останало без дом (Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика, 2019 г., § 1, т.1).

Важен акцент също така е познаването на особеностите на пазара на недвижими имоти и неговото научно изследване (Zabunov, 2021, 94). Предложени изследователски модели, които отчита различни особености на средата могат да бъдат адаптирани и приложени относно проблемите на социалното жилищно строителство. Освен това е важно да са ясно определени ролята на всички участници в процеса на осъществяване на инвестиционно-строителния проект. Наред с това е необходимо да са точно дефинирани и етапите в реализирането на инвестиционните проекти в строителството (Stefanov, 2021, 212).

Ясно открит приоритет в политиката провеждана на европейско равнище е изграждането на достъпна среда за хора с различни ограничения. Решаването на този проблем преминава през коопериране на местните власти, строителния бизнес и социалните предприемачи.

В действащата нормативна уредба, насочена към хората с увреждания сред областите на подкрепа е посечено жилищното осигуряване и изграждане на достъпна среда в обществените сгради и урбанизираните територии, наред с повишаване на заетостта, насърчаване на обучението, предлагане на услуги в здравеопазването, спорта, културата, транспорта, подкрепата за увеличаване на тяхното присъствие в обществения живот и др. (Закон за хората с увреждания, 2019, чл. 5).

Сред констатациите на различни институции и организации за по-активното включване на хората с увреждания в обществено-социалния живот се посочва премахването на ограниченията, които са част от обкръжаващата среда. Сред основните мерки е осигуряване на достъпна среда за хората с увреждания. Наред с достъп-

ността до обществени сгради се предоставят и средства за подобряване на възможностите за придвижване в открити пространства. В някои програми има заделен финансов ресурс за изграждане на по-достъпна инфраструктура за хора с различни ограничения (МС, 2023, 30).

Политиките в посочените области са във фокуса на общинските администрации и местните власти, които трябва да осигурят изграждането на достъпна среда и да осигуряват определен жилищен фонд на нуждаещите се свои съграждани. Жилищната политика и по-конкретно на тази, която касае социалното настаняване е важен елемент от местната политика, партньорство между бизнеса и институциите, сътрудничеството с гражданското общество и солидарността между хората.

2. Социална жилищна политика, предприемаческа дейност и социални измерения

Важността на проблема за наличието на жилище и достъпната среда за хора с увреждания го поставя сред централните в редица стратегически документи и политики, планирани да се провеждат от властите на различни равнища.

Сред формулираните задачи, стоящи пред нашата страна с хоризонт до 2030г. са включени и жилищните условия и действията в помощ на бездомните лица. Разполагаемите за това средства и институционалните усилия са фокусирани основно към реализирането в тази област на следните мерки:

- построяване на общински/ социални жилища;
- подобряване на съществуващата материална база, която може да се използва за хора, останали без подслон или трайно нямащи жилища;
- подготвяне и предоставяне на бездомни лица, просещи деца и възрастни на интегрирани междусекторни услуги (МС, 2020, 98).

Сред основните констатации относно жилищното състояние в нашата страна се посочва още:

- нарастване на концентрацията на хората от маргиналните групи в някои периферни комплекси;
- увеличаване на броя на собствениците, които не са в състояние да се грижат пълноценно за своята собственост;
- общественият жилищен фонд е твърде ограничен и труден за управление поради негова-

та разпиленост на различни локации;

- затруднения на маргинални групи и млади семейства да придобият жилища в обществен жилищен фонд;

- проблеми с осъществяването на жилищно субсидиране (МС, 2004, 6).

В допълнение към посоченото, проследяването на тенденциите през последните години показват, че има промяна в профила на хората, които най-често са изправени пред проблема с жилищното настаняване. Най-вече това са многодетни семейства, жени и млади хора, както и чужденци. Огромното предизвикателство пред институциите, най-често местните власти, компаниите ангажирани със строителството на социални жилища, както и на социалните предприемачи е намирането на подходящи механизми за построяване и предоставяне на жилища и подходяща инфраструктура, а наред с това и осигуряване на качествени услуги за тези лица за тяхното успешно интегриране на пазара на труда и в обществения живот. Всъщност, опита показва, че подкрепата, за да бъде ефикасна е необходимо да включва междусекторни политики и комбинирането на различни услуги, свързани със: заетостта и социалните дейности, здравеопазването, образованието и др. Най-голямото предизвикателство безспорно в осъществяването на тези политики е осигуряването на необходимия финансов ресурс, които според направени изчисления е в значимо цифрово изражение (МТСП, 2020, 55).

Разпределянето на ангажиментите на различните власти, възлага на общините няколко важни задачи, сред които:

- осигуряване на хора с доказани ниски доходи и жилищни нужди на общински наемни жилища; осигуряване на необходимата защита на наематели, собственици, и бездомните;

- формулиране на стратегии и програмни, насочени към общински жилищни нужди;

- поддържане и развитие на жилищния фонд на съответната община (МС, 2004, 11).

В Националната програма за развитие България 2030 като самостоятелен приоритет е формулирано социалното включване. В рамките на този приоритет политиките, средствата и усилията на институциите и организациите се насочва към предоставяне на повече възможности за пълноценно участие в обществения живот на възрастните хора, лицата с увреждания, децата, бездомни, хора в неравностойно положение и

други представители на уязвимите групи. Тези цели могат да бъдат осъществени чрез синергичен ефект на комплекс от мерки, сред които са социалното предприемачество, подпомагането на хората с увреждания, предоставянето на социални услуги, осигуряването на материална подкрепа, както и провеждането на дейности, насочени към подобряването на жилищните условия и др. (МС, 2020, 98).

Сред основните предизвикателства, които чакат своите решения в някои квартали, които са с компактно ромско население са незаконно строителство, неспазването на правилата в строителния бизнес, голямата гъстота и високата степен на пренаселеността в обитаваните от тях жилища. Нарушаването на законодателните норми резултира в големия риск от събаряне на техните единствени жилища и преминаването им в групата на лицата останали без собствен дом. Допълнителен проблем е липсата на възможност и на законови мерки за предлагането на алтернативно настаняване (Национална стратегия на Република България за равенство, приобщаване и участие на ромите, 2021-2030, 30).

Всъщност, със средства от Европейските структурни и инвестиционни фондове през първите два програмни периода (2007-2013г. и 2014-2020г.) бяха изпълнени проекти в областта на социалната жилищната политика и настаняване.

Чрез Оперативна програма „Регионално развитие“ през първия програмнен период (2007-2013г.) са осъществени четири договора за построяване на социални жилища. Общата стойност на тези проекти е 16 588 462 лв. Резултатът от инвестирането на посочените средства в тези дейности е предоставянето на 334 социални индивидуални жилища за нуждаещи се. Проектите са реализирани в четири общини – Видин, Дупница, Девня и Столична община. Съгласно идентифицираните нужди във Видин са изградени 80, в Дупница – 150, в Девня – 33, а в Столична община – 71 социални жилища (МТСП, 2020, 101).

Социалното включване на уязвимите социални групи преминава през провеждането на редица политики в различни области и тяхното ресурсно осигуряване. Постигането на този резултат изисква реализирането на мерки, свързани с адаптирането на обществените и жилищните сгради, откритите пространства, както и предоставяне на физическа достъпност за осигуряване на възможности за включване в обществени живот във всичките му измерения (МС, 2020, b).

В рамките на Оперативна програма „Региони в растеж“ през втория програмен период 2014-2020г. финансираните проекти в областта на жилищното социално настаняване са четири пъти повече в сравнение с предходния. Общо са подписани шестнадесет договора за построяване на социални жилища. Финансовият ресурс инвестиран чрез оперативната програма за постигането на целите в тази област са в размер на 40 290 440 лв. Резултатът от изпълнението на проектите е построяването или рехабилитацията на социални индивидуални жилища. Градските райони, в които се осъществяват проектните дейности за изграждане и рехабилитация са на територията на цялата страна (МТСП, 2020, 102) (табл. № 1).

Таблица 1

**Изградени/ рехабилитирани жилища
в общини**

Община	Изградени/ рехабилитирани жилища
Благоевград	273
Бургас	47
Враца	30
Казанлък	10
Кърджали	69
Ловеч	49
Перник	42
Петрич	18
Русе	28
Свищов	27
Силистра	16
Смолян	35
Стара Загора	69
Шумен	51

Източник: Министерство на труда и социалната политика, 2020, 102

През трети програмен период, който е с времеви хоризонт от 2021 до 2027г. е формулиран приоритет, свързан с подобряване на жилищните условия на хората, които са част от уязвимите групи и в помощ на бездомните лица в програмата „Развитие на регионите“ (МС, 2020, b).

Не са малко предизвикателства пред институциите и социалните предприемачи в нашата страна относно нуждите на бездомните лица. Анализът на тези потребности, както и на наличните ресурси поставя този въпрос сред основните акценти в Национална стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на соци-

алното изключване 2030г. Жилищното осигуряване на лица от уязвимите групи може да бъде решен ефективно чрез използване на комплексния подход, които отразява спецификата на този проблем. Разбира се, на първо място е необходимо осигуряването на средства за предоставяне на социални жилища или подпомагане на определени групи лица за жилищно настаняване. Наред с това е ключово да се мотивира тяхното социално включване чрез обхващането им чрез развитие на определени социални услуги (МС, 2020, b). Прилагането на комплексен подход изисква партньорството между строителния бизнес, институциите – на национално и местно равнище, гражданското общество.

В рамките на третия програмен период 2021-2027г. в Програма „Развитие на регионите“ е планиран финансов ресурс за изграждане на социални жилища в българските общини. В края на 2022г. управляващия орган на програмата е подписал 24 проекта, възлизащи на стойност от над 51 млн. лв. За такива жилища е планирана безвъзмездна финансова помощ за общините Варна, Велинград, Враца, Русе, Благоевград, Стара Загора, Ловеч, Перник, Кърджали, Бургас, Силистра, Видин, Пловдив, Смолян, Разград, Лом, Хасково, Монтана, Гоце Делчев, Свищов, Шумен, Казанлък, Петрич, Търговище. Същевременно, девет са вече финализираните проекти за социални жилища. Те са на общините: Русе, Благоевград, Стара Загора, Ловеч, Бургас, Свищов, Казанлък, Велинград, Перник. 545 жилища в градски агломерации е очаквания резултат от изпълнението на посочените проекти (МС, 2023, 34).

Сред очертаните действия е формиране и реализиране на планове и програми, които са насочени към подобряване на жилищните условия за хората от ромски произход. Целта е хората от тази етническа група да имат възможност да живеят и отглеждат своите деца при по-добри жилищни условия (Актуализирана национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България, 2012 г. – 2030 г., 87).

Данни, посочени в Резолюцията на Европейския парламент показват относно напредъка на националните стратегии за интегриране на хората от ромски произход, че 43 % от тях са дискриминирани при наемане или закупуване на жилища. В допълнение към това те не са достатъчно наясно с правата си за равенството в тази област. Всъщност, липсата или затруднения достъп до жилище, както и липсата на чиста вода, канали-

зация и комунални услуги въздейства категорично негативно и върху тяхното обучение, здраве и заетост, а всичко това и върху тяхното социално-то приобщаване (Национална стратегия на Република България за равенство, приобщаване и участие на ромите, 2021 – 2030, 8).

В рамките на Национална програма за достъпна жилищна среда и лична мобилност се финансират проекти с инвестиционен компонент, насочени към изграждане на достъпност на хората с трайни увреждания в частни жилищни сгради и пространства, които са прилежащи около тях. Изпълнението на тези задачи преминава през участието и професионалната работа на компаниите от строителния бранш. Напредъкът на програмата показва, че през 2021 и 2022г. са одобрени за изпълнение 100 проекта, които подобряват достъпността на хората с увреждания до частни жилищни сгради. През 2023 г. финансовия ресурс е предназначен за общо 66 проекта, а през настоящата година се очаква да бъдат финансирани и осъществени 70 проекта. Институциите, които са отговорни за успешното изпълнение на посочените проектни предложения са Министерство на труда и социалната политика, проект „Красива България“, Фонд „Социална закрила“. Партньори, които допринасят за реализирането на дейностите по проекта и постигането на планираните резултати са: общинските администрации, Агенция за социално подпомагане, Агенция за хора с увреждания (План за действие за периода 2023-2024 г. За изпълнение на националната стратегия за хората с увреждания 2021-2030, 10).

В Националният план за възстановяване и устойчивост е заложена и подкрепа за социалната икономика чрез модерни подходи за подпомагане на социалните предприемачи, включително чрез промяна в начините за подкрепа и утвърждаване на индивидуализирането по отношение на нуждите на всеки субект на социалната и солидарна икономика. Наред с подкрепата, която се оказва на социалните предприемачи специфичен фокус е и осъществяването на двойния преход – зелен и цифров. Очертано е и формирането на фокус-точки, които да покриват шестте региона на територията на страната. В бъдеще се планира фокус точките да се преобразуват в местни инкубатори. Това ще се осъществи чрез използване на механизмите на публично-частно партньорство и чрез апортиране на разполагаемите активите. В периода 2022-

2025г. планираните средства за подкрепа на социалната и солидарна икономика са в размер на 26.7 милиона лева. Източниците на финансовите средства са 24.1 млн. лв. от Механизма за възстановяване и устойчивост, а останалата част е за сметка на национално съфинансиране (МС, 2020, 96).

Друг актуален проблем свързан със социалното предприемачество, социалната жилищна политика и строителството са демографските тенденции и застаряването на населението. Ясно е установена необходимостта от планирани действия за отстраняване на затрудненията, които пречат да се реализира човешкия потенциал в процеса на остаряване. Комплексните мерки са насочени както към заетостта и социалната защита, а така също към предоставянето на здравни и социални услуги, образованието и особено на жилищни условия и инфраструктурата (Актуализирана национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България, 2012 г. – 2030 г., 98).

Сред посочените подходи, насочени пък към млади семейства и на групи с ниски доходи за улесняване на достъп до жилища – собствено или наемно са: „жилища в съсобственост“, предоставяне на урегулирани терени за жилищно строителство; предоставяне на жилища на наематели (МС, 2004, 11).

Предприетите и планирани действия относно социалното жилищно настаняване, предполага участие на бизнеса, местните и национални власти, гражданското общество и не на последно място европейските фондове, които осигуряват значима част от необходимия финансов ресурс. Превръщането на намеренията в реални резултати зависи от високите професионални и етични стандарти на строителните компании, социалните предприемачи и институциите.

Заклучение

Прегледът на литературата, действащата нормативна уредба и стратегическите документи показва необходимост от социални иновации в областта на жилищното социално настаняване и достъпната среда. В редица нормативни актове и стратегически документи тези предизвикателства фокусират вниманието на националните институции и местните власти. Тези проблеми са актуални не само за нашата страна. В редица европейски държави се опитват да намерят ефективни механизми за намаляване на лише-

ните от дом, ограничаване на бариерите за придобиване на жилище, подобряване на достъпността. В този смисъл тезата на настоящото проучване може да се приеме за потвърдена.

Основен дял от финансовото обезпечение на предприемачите и планирани мерки в тази област са европейските фондове и на следващо място националното съфинансиране.

Приносът на институциите и бизнеса е основно свързан с изграждането и рехабилитацията на социални жилища, както и на позволяваща лесен достъп инфраструктура. Резултат от дейността на социалните предприемачи е въвеждането на иновации в работата с тези групи, след изграждането на инфраструктурата за придобиване и развитие на социални умения, обучение, заетост и активно социално включване в обществен живот. На база на направените заключения могат да бъдат отправени и следните препоръки.

1. Засилване на диалога между местните власти, строителния бизнес и социалните предприемачи за намиране на ефективни механизми за предоставяне на социални жилища и осигуряването на достъпна среда.

2. Решаване на проблема с липсата или трудния достъп до жилище, както и на достъпната среда преминава не само през тяхното финансиране, построяване и поддържане, но също така и през обхващане на бездомните и лицата от уязвими групи в различни програми с образователен характер, осигуряване на заетост, интегриране в социалния живот.

3. В процеса на финансиране и изграждане на необходимата инфраструктура, ако водещата роля е на институциите и строителния бизнес, то в следващата фаза на работата с лицата от уязвимите групи и бенефициенти на тези проекти са основно социалните предприятия, които вече имат натрупан опит и познания.

4. Наличието на адекватна нормативна рамка и ресурсна осигуреност, от една страна и ефективно партньорство между участващите страни, е ключово за постигането на желаните крайни резултати.

Социалните предприемачи имат постигнати резултати в работата с различни уязвими групи. Използването на техния опит, както и възможностите на властите на различни равнища и традиционния бизнес, е предпоставка за справянето с настаняването и достъпността, което дава допълнителна добавена стойност за цялото общество.

Литература

Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика, обн. ДВ. бр.91 от 2 Ноември 2018, в сила от 02.05.2019 г.

(Zakon za predpriyatata na sozialnata i solidarna iekonomika, obn. DV. br. 91 ot 2 Noemvri 2018, v sila ot 02.05.2019)

Закон за хората с увреждания, Обн. ДВ. бр.105 от 18 Декември 2018г., в сила от 01.01.2019

(Zakon za horata s uvrezhaniya, obn. DV. br. 105 ot 18 Dekemvri 2018, v sila ot 01.01.2019)

МС (2023). *Първи доклад за реализираните мерки и дейности за периода 2021-2022 г.*, предвидени в плана за действие за изпълнение на заключителните препоръки към Република България, отправени от комитета на ООН за правата на хората с увреждания 2021-2026 г., Приет с Протоколно Решение № 59 на МС от 28.12.2023 г.

(MS (2023). Parvi doklad za realizirane na merki i deynosti za perioda 2021-2022g., predvideni v plana za deystvie za izpalnenie na zaklyuchitelnite preporaki kam Republika Bulgaria, otpraveni ot komiteta na OON za pravata na horata s uvrezhdaniya 2021-2026g., Priet s Protokolno Reshenie № 59 na MS ot 28.12.2023g.)

МС (2004). *Национална жилищна стратегия на Република България*, приет с Решение № 395 на МС от 14.05.2004 г.

(MS (2004). Natsionalna zhlishtna strategiya na Republika Bulgaria, preta s Reshenie № 395 na MS ot 14.05.2004g.)

МС (2020). *Национална програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030* (детайлизирана стратегия), приета с решение на МС № 33 от 20.01.2020 г.

(MS (2020). Natsionalna programa za razvitie BULGARIA 2030 (detaylizirana strategiya), Prieta s reshenie na MS № 33 ot 20.01.2020g.)

МТСП (2020). *Национална стратегията за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2030г.* (Отзивчива и справедлива България), стратегията е актуализирана с Решение № 368 на МС от 02.06. 2022 г.

(MTSP (2020). Nazionalna strategiya za namalivane na bednostta i nasarchavane na sozialnoto klyuchvane 2030g. (Otzivchiva i spravedлива Bulgaria), strategiata e aktualizirana s Reshenie № 368 na MS ot 02.06.2022g.)

МС (2020b). *План за действие за периода 2021-2022г., за изпълнение на националната*

стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2030, Решение № 976 на МС от 31.12.2020г.

(MS (2020b). Plan za deystvie za perioda 2021-2022g., za izpalnenie na nazionalnata strategia za namalyavane na bednostta i nasarchavane na sozialnoto vklyuchvane 2030, Reshenie № 967 na MS ot 31.12.2020g.)

МС (2023). *Отчет за изпълнението на плана за действие за периода 2021-2022 г. за изпълнение на националната стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2030* (приет с РМС № 338 от 3 май 2023г.)

(MS (2023). Otchet za izpalnenie na plana za deystvie za perioda 2021-2022g. za izpalnenie na nazionalnata strategia za namaliavane na bednostta i nasarchavane na sozialnoto vklyuchvane 2030 (prieta s RMS № 338 ot 3 май 2023g.)

Национална стратегия на Република България за равенство, приобщаване и участие на ромите (2021-2030), <https://www.strategy.bg>, посетен на 28.04.2024

(Nazionalnata strategia na Republika Bulgaria za ravenstvo, priobshavane i uchastie na romite (2021-2030), <https://www.strategy.bg>, posetena na 28.04.2024)

Станчева, М. (2022). *Моралните каузи на предприемачеството* (дисертационен труд), СУ „Св. Климент Охридски“, Философски факултет, Катедра „История и теория на културата“, София

(Stancheva, M. (2022). *Moralnite kauzi na predpriemachestvoto* (disertationen trud), SU „Sv. Kliment Ohridski“, Filosofski fakultet, Katedra „Istoria i teoria na kulturata“, Sofia)

План за действие за периода 2023-2024 г. за изпълнение на националната стратегия за хората с увреждания 2021-2030, <https://www.strategy.bg/>, посетен на 29.04.2023

(Plan za deystvie za perioda 2023-2024g. za izpalnenie na nazionalnata strategia za hora s uvrezhdania 2021-2030, <https://www.strategy.bg/>, poseten na 29.04.2023)

План за действие по социална икономика 2022 – 2023 г., в изпълнение на Националната концепция за социална икономика, приета от МС на Република България през 2012 г.

(Plan za deystvie po sozialnata ikonomika 2022-2023g. v izpalnenie na Nazionalnata konzeptzia za sozialnata ikonomika, prieta ot MS na Republika Bulgaria prez 2012g.)

Актуализирана национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030г.), <https://www.strategy.bg/>, посетен на 28.04.2024

(Aktualizirana nazionalna strategia za demografsko razvitie na naselenieto v Republika Bulgaria (2012-2030g.), <https://www.strategy.bg/>, posetena na 28.04.2024)

Comini, Graziella, Fernando Assad, Rosa Maria Fischer (2021). *Social Business in Brazil*: https://cdn.ymaws.com/www.istr.org/resource/resmgr/wp2012/social_business_comini_assad.pdf.

Eiselein, P., Dentchev, N. (2020). *Managing conflicting objectives of social enterprises*, Social Enterprise Journal, Vol. 16 No. 4, pp. 431-451. <https://doi.org/10.1108/SEJ-03-2020-0015>

Légrand, W., Gardetti, M., Schönrock R., Johnson, C., Ergul, M. (2021). *Social Entrepreneurship in Hospitality: Principles and Strategies for Change*, Routledge Taylor & Francis Group

Loosemore M., Higgon D. (2016). *Social enterprise in the construction industry: Building better communities*, Taylor & Francis Group, 9

Rafael Chaves, José Luis Monzón, D. Demoustier, R. Spear, Alberto Zevi, Chiara Carini, Magdalena Huncova (2008). *The social economy in the EU*, (summary report), EESC and CIRIEC

Stefanov, D. (2021). The Developer – A Key Participant in the Investment-Construction Projects, *Real estate property & Business*, Issues № 4, pp. 212-218 (in Bulgarian)

Zabunov, G. (2021). Methodological Aspects of Real Estate Market Analysis, *Real estate property & Business*, Issues № 2, pp. 94-102 (in Bulgarian)

Chief Assist. Silviya Georgieva, PhD
University of National and World Economy,
Entrepreneurship Department
1700 Sofia, Student Town, UNWE, cab. 2116A
E-mail: s.georgieva@unwe.bg

Тази публикация е подготвена в рамките на проект „Роля и капацитет на местните власти в подкрепата и развитието на социалното предприемачество“, в изпълнение на Договор № КП-06-Н75/7 от 2023 г., финансиран от Фонд „Научни изследвания“ към МОН